

יִצְאָתִי מִבֵּיתִי הָאָרְעִי לְהֵרָאוֹת לְבָנֵי אֶת מִקוֹם מוֹצְאִי, הַשִּׁיר כּוֹתֵחַ בִּיזְיוֹאָה לְמַסַּע (כִּיזִי וּרְדָשִׁי) עַל
שֵׁם, אַמְרָתִי, שְׁכַבְתִּי עַל הָאָרֶץ הַדּוֹבֵר שְׁמֵרְתוֹ לְהֵרָאוֹת לְבָנָיו אֶת שׁוֹרְשׁוֹ וּמְקוֹם
מִזְכָּרוֹ. הוּא יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ הָאָרְצִי, כִּי לְמֵרֶסֶת שְׁחִי
כַּעֲת חַיִּים חֲדָשִׁים, כִּמּוֹ הִרְבֵּה נִיזְוָלִים הוּא עֲדִיין חִי
בְּעֵבֶר וּמִתְעַצֵּץ אֵל הַבַּיִת שֶׁבוֹ עָדָל וְאֵל מְקוֹם מִזְכָּרוֹ.
עַם-לוֹ מֵיֵלֶת צוֹכֵן לְשׂוֹאָה, אִירוֹפָה, מַחְנוֹת וּמוֹת. עַם, הַדּוֹבֵר
הִיָּה מֵצֵבָה עַל שְׂפָלוֹת וּנְמוֹךְ כַּעֲבֵר הָאָרֶץ וְלִכְרוֹן לֵה צְרוּהָ בּוֹ.

עֲבָרְנוּ בְּהַרִים וּבְיַעֲרוֹת וּבְעָרִים שֶׁהָיוּ
מְעָרוֹת וְהַמִּים נִקְוּ בְּדָרְךְ וְהַקְּבִישִׁים הָיוּ רָעִים. מְטַפְרוֹתֵי. יַעֲרוֹת לוֹ מֵיֵלֶת צוֹכֵן לְשׂוֹאָה, לְמִקְוֹמוֹת
הַמְּכֻוֹנִית דְּלָגָה עַל הַבּוֹרוֹת. מְסַתֵּר בְּשׂוֹאָה. עָרִים שֶׁהָיוּ לְמַעֲרָת מְרַמֵּץ לְעָרִים שֶׁנִּהְרְסוּ
בְּזִמְנֵן הַמֵּלְחָמָה. הַכְּבִישִׁים הָיוּ רָעִים מְטַפְרוֹת לְמִקְוֹם שֶׁבְּזִמְנֵן הַשׂוֹאָה
נִהְיָה רַע לְיִהוּדִים - מְטַפְרוֹת לְמַעֲרָת הַקְּשִׁים שֶׁהַשׂוֹאָה הַשְּׂאִירָה בְּנַפְשׁוֹ עַל הַדּוֹבֵר,
עָלִיהֶם הוּא מְנַסֵּה לְדַלֵּץ וְכֵן הַמְּכֻוֹנִית עַם הַבְּנִים מְדַלֵּט עָלֵיהֶם כְּלֹמֵר: הַבְּנִים אֵינֶם
מִבְּחִינֵי בְּבוֹרוֹת, בְּקוֹשֵׁי עַל אֲבִיהֶם.

מָה הָאָוִיר הַמְּתוֹק הַזֶּה? שׁוֹאֲלִים בְּנֵי. בְּזִמְנֵן שֶׁהָאֵב שְׁקוֹץ בְּלִכְרוֹנוֹת הַעֲבֵר, הַבְּנִים עֲסוֹקִים
מָה הַטִּיחַ הַנוֹפֵל מִהַקִּירוֹת. בְּשֵׁלֵל הַקְּשִׁים בְּהוֹוֶה: מָה הַרִיחַ הַמְּתוֹק (מֵיֵלֶת צוֹכֵן אֵל
רִיבְנֵר לְשׂוֹאָה לְתַאֵי הַזִּימֵי) מָה הַטִּיחַ הַנוֹפֵל כְּלֹמֵר הֵם רֹאִים
בְּבֵית הַיֵּשֶׁן טִיחַ נוֹפֵל וְהוּא רֹאֵה אֶת הַעֲבֵר: אֶת הַלִּכְרוֹנוֹת.

אֵין דְּבָר, הַגִּידָה הַיְשִׁישָׁה בְּחִלוֹן. הַיְשִׁישָׁה מְסַמֵּלֵת נְיֵי דְבָרִים:
כָּאֵן גַּם הַעֲתִיד עֲבֵר. וְסִגְרָה אֶת עֵינֶיהָ הַיְבִשׁוֹת 1. אֶת הַעֲבֵר שֶׁהִי וְאֵינָנו עוֹד "עַם הַעֲתִיד עֲבֵר"
כְּעוֹף הַעוֹלָה וְקוֹפֵל אֶת כְּנָפָיו וְצוֹלֵל. 2. אֶת הַזִּימֵי שֶׁמִּפְסוֹ אֶת בְּתוֹ הַיְהוּדִים וְאֵינֶם בּוֹכִים
עַל מֵרֶסֶת הַיְהוּדִים "עֵינֵיהָ יְבִישׁוֹת" וְאוֹמְרִים "אֵין דְּבָר" לֹא
מִצְעָרִים עַל מָה שֶׁקָּרָה. הַצּוֹף עֲצוּלֵי-מִזְכִּיר לָנוּ אֶת אֲעֻזַּת צוֹף הַחוּץ שֶׁמִּסַּלֵּל אֶת נְצִחִיוֹת
עַם יִשְׂרָאֵל. עַל כִּי הַמְּדַרֵּשׁ צוֹף הַחוּץ מְתַכֵּלָה כִּי מֵאָה שְׁנָה אֵין הוּא קָם לְתַחִיהָ מְחֻדָּשׁ. יֵשׁ
כִּאֵן הַיְסוֹק עַל הַמְּדַרֵּשׁ " הַצּוֹף עוֹלָה וְצוֹלֵל" יֵשׁ כִּאֵן אֲמִירָה כְּסִימִית, אֵין הַמְּשִׁכוֹת עַל
הַדּוֹרוֹת, הַצּוֹף לֹא קָם לְתַחִיהָ כְּלֹמֵר יֵשׁ נֶתֶק בֵּין הַעֲבֵר וְהַעֲתִיד וּבֵין הַדּוֹרוֹת.

כָּאֵן נוֹלְדָתִי, אַמְרָתִי לְבָנֵי. הָאֵב מְנַסֵּה לְחַבֵּר אֶת בְּנָיו לְעֵבֶר, מְרַאֵה לָהֶם אֶת בֵּיתוֹ
הוֹרֵי וְזִקְנֵי נוֹלְדוֹ כָּאֵן קְרוֹב. וְאוֹמֵר כִּי פֶה נוֹלְדוֹ אֲבוֹתֵיכֶם וְהֵם אֶתְם נוֹלְדָתֶם (נוֹלְדִים)

נולדים. כאן היה בית
 אִמְרָתִי לְבָנֵי וְהָרוּחַ עֲבָרָה
 כַּלּוּמֵר: יֵשׁ נֶתֶק בֵּינוֹ לְבִינֵנוּ. הֵט אֵינֶנּוּ מִבִּינֵינוּ אֶת אֲצִלְאוּצֵינוּ וְאֵינֶנּוּ
 מִתְחַכְּרִים לְחַוִּיּוֹתֵינוּ.

יִצְאָתִי לְהִרְאוֹת לְבָנֵי אֶת מְקוֹם מוֹצְאִי, וּמִתִּי הֵשִׁיר מִסְתִּיִּים בְּמִילֵי שֶׁהוּא הַחֵל אֶק נִקְטָע אֶל
 נֶאֱכַל; שׁוֹאֲלִים בְּנֵי, וְאֵיפֶה יָדֵי עֲלֵת הַבִּינֵנוּ: "..... וְאֵתִי

נָלוֹן?
 נֶאֱכַל? הֵאֵךְ יִצָּא כְּדֵי לְסַפֵּר לְבִינֵינוּ
 אֶל עֲבָרֵנוּ וְאֶל סִיבּוֹר חַיִּינוּ, אֶק רִצּוֹן זֶה נִקְטָע (כִּמוֹ
 שֶׁהֵאֵלָּה קוֹטָעַת אֶת הַמִּשְׁפָּט). הַבִּינֵנוּ רוֹצִים לְחַוִּיּוֹת אֶת הַכֶּאֱן וְהַעֲכִשִׁיו וְאֵינֶנּוּ מִסּוֹלָלִים לְחוּל
 אֶת הַחַוִּיּוֹת שֶׁל הֵאֵךְ. יֵשׁ נִיתוּק בֵּין הֵאֵךְ וּבִינֵנוּ (הַפְּסִיחוֹת הַרְבּוֹת בְּבֵית זֶה מְדַעִישוֹת זֵאת).
 הֵשִׁיר מִסְתִּיִּים בְּעֲלֵת וְזֶה מְדַעִישׁ אֶת הֵאֵלָּה שֶׁהֵשִׁיר מְעֵלָּה:
 הֵאֵךְ אֶפְסֵר לְשִׁתֵּף אֶת הַדּוֹר הַבָּא?
 הֵאֵךְ יֵשׁ לְמִי לְסַפֵּר?

שֵׁם, אִמְרָתִי - הָאִמְרָה בְּשִׁיר

השיר מתאר אב ובניו יוצאים למסע שורשים בפולין. החוייה המתוארת בשיר היא הקושי להעביר לדור הבא את זכרונות העבר של דור השואה. השיר מתאר נתק בין האב לילדיו. במהלך המסע האב מצוי בסערת רגשות, ומנסה להמחיש לבניו את עברו, אולם הבנים אינם רוצים להקשיב, הם עסוקים ביום יום ובצרכיהם הפיזיים, ומשאירים את האב לבד עם חוויותיו הקשות.

כותרת השיר

"שם, אמרתי"- לכותרת שני תפקידים:

- יצירת ציפיה- איפה זה שם? מה הוא אמר? מי אמר?
- הפסיק יוצר משקל שווה ל"שם" ול"אמרתי". מצד אחד "שם"- השואה. ומצד שני "אמרתי"- המשורר ורגשותיו.

אמצעים אמנותיים

מוטיב- המילה "בית" חוזרת באופנים שונים במהלך השיר. "בית ארעי", קירות, חלון, "כאן היה בית". המשורר רואה בביתו בישראל בית זמני, כי הבית האמיתי שלו נמצא שם, בפולין. זה מעיד על משאלת המשורר להתאחד עם עברו, ועל כך שהוא רואה כבית אמיתי, רק בית שבו נמצאים שורשיו המשפחתיים. במהלך השיר, המשורר יוצא לפולין ואז רואה שבעצם אין לו בפולין בית אמיתי. הטיח מתקלף, הישישה הגויה בחלון מבהירה לו שהוא אינו רצוי שם, הוא לא מצליח להמחיש לבניו מהו הבית שהוא מדבר עליו, הוריו אינם קמים לתחייה... בבית האחרון נראה שהמשורר מפנים שאין לו בית. הבית האמיתי שהוא קיווה לחזור אליו לא קיים, ולכן בבית האחרון יש חזרה על המשפט הראשון בשיר מלבד המילים "מבית הארעי"- כי הוא מבין שביתו בישראל אינו עוד זמני, אין לו לאן לחזור.

ארמז-

1. "אבן למראשותי... כעפר הארץ" - המשורר רומז להבטחה שניתנה ליעקב בבית אל בבראשית כ"ה י' - י"ז. בהבטחה זו הובטח ליעקב שזרעו יהיה רב כעפר הארץ. בשיר זה המשורר דורש את "כעפר הארץ" באירוניה - היהודי בשואה נמוך ושפל, חשוב כעפר.
2. המדרש מספר על עוף החול שאינו מת לעולם. "עוף ושמו חול, ולא נקנסה עליו מיתה, שלא טעם מעץ הדעת ולבסוף אלף שנה מתחדש וחוזר לנערותו" (בראשית רבה, י"ט). לפי המדרש עוף החול הוא משל לעמ"י, שגם כשנדמה שעומד להתכלות, הוא תמיד קם מחדש ונצחי. בשיר שלנו העוף לא קם לתחייה אלא קופל כנפיו וצולל. כלומר, אין תחייה, אין המשכיות. המשורר לא מצליח ליצור קשר בין הדור הבא - ילדיו, לבין הדור הקודם - הוריו וסביו.

חזרה-

1. "שם" - המילה "שם" חוזרת ומדגישה את המרחק - המרחק בין העבר להווה, והמרחק בין האב לבניו.
2. "כאן" ו"נולדתי", "נולדו", "נולדים" - החזרה מדגישה את הנסיון של האב לחבר את ילדיו לעבר. הוא מנסה לדמות להם את העבר כאילו הוא קם לתחייה, ועכשיו הוריו נולדים, אולם הם לא מתחברים לזה, ואינם שותפים לתחושותיו.

מטאפורות-

1. "הכבישים היו רעים" - מטאפורה שמבטאת את הרוע שאירופה הפנתה כלפי היהודים בזמן השואה. הכבישים שהובילו למחנות, הכבישים של צעדות המוות.
2. "המכונית דילגה מעל הבורות" - הבורות הם הבורות בנפשו של המשורר. אלה הם המשקעים הנפשיים והחללים בנפשו שנותרו מתקופת השואה. המכונית שמדלגת מסמלת את הבנים של המשורר שאינם חולקים עמו את כאבו וקשייו, וממשיכים בחייהם.
3. "הרוח עברה ביני לבין המילים" - המטאפורה מסמלת את הנתק בין האב לילדיו, הם אינם מקשיבים.

מיטונימיה (חלק מהשלם המייצג את השלם) - הישישה היא מיטונימיה לגויים. היא מייצגת את הגויים שתפסו את בתי היהודים ואינם מצטערים על גורל היהודים.

אנאפורה - "מה האויר המתוק"...

"מה הטיח"...

החזרה על המילה "מה" מדגישה את שאלות הבנים שאינן קשורות לעבר אלא להווה, למה שהם רואים במציאות. החזרה מדגישה את הנתק בין האב לבנים, הם אינן מנסים לדמיין מה היה בבית, ולהתחבר לעברו, אלא שקועים ביום יום.

משחק מילים - "אין דבר" - לביטוי זה כפל משמעות:

1. "אין דבר" - לא נותר דבר. אין עתיד, הכל נשאר בעבר.
2. "אין דבר" - לא נורא. הישישה לא מביעה צער על גורל היהודים.

חריזה פנימית- "דבר", "עבר"- מדגיש את העובדה שאין למשורר עתיד בפולין, והכל נשאר בעבר. **דימוי**- "כעוף הקופל את כנפיו וצולל"- הישישה מדומה לעוף שאינו נוסק אלא צולל. במובן הסמלי, אין המשכיות, אין תחייה מחדש. מדגיש את הנתק בין העבר והעתיד, בין דור השואה וקודמיו לבין דור ההמשך.

מילות צופן-

1. "שם"- שואה.
 2. "כבישים רעים"- צעדות המוות.
 3. "אוויר מתוק"- תאי הגאזים.
 4. "בורות"- בורות הריגה, בורות מסתור.
- מילות הצופן רומזות לזכרונות העבר הקשים של האב.

פסיחות-

1. "בערים שהיו מערות" - מדגיש את המובן המטאפורי שיש להרים וליערות ולערים בגלל השואה. הם הופכים לבעלי משמעות אחרת מהרגיל- לערים ההרוסות, למקומות שבהם הוא חווה את הגרוע מכל.

2. בבית הלפני אחרון-

"הרוח עברה

ביני לבין המילים"

ובבית האחרון-

"מתי

נאכל"

"איפה

נלון"

פסיחות אלה קוטעות את המשפט ומדגישות את קטיעת הדורות. הפסיחות מביעות את האכזבה ואת העובדה שרצון האב נקטע, אין לו יכולת להעביר לבניו את סיפורו- הם אינם רוצים לשמוע. כך נוצר הניתוק בין הדורות הקודמים לבין דור ההמשך.

סיום מעגלי- השיר פותח ומסתיים במילים "יצאתי להראות לבני את מקום מוצאי". בבית הראשון יש למשורר תקווה, הוא מקווה שבניו יעברו איתו את החוויה ויתחברו אליו ולעברו (וכך הוא ימצא את ביתו האמיתי). הבית האחרון מנפץ תקווה זו- מראה את האכזבה שחש האב. הבנים עסוקים בהווה הפיזי שלהם, ולו בו ובמורשת שהוא מנסה להנחיל להם.

הסיום מעלה את השאלות: האם אפשר לשתף את הדור הבא? האם יש למי לספר?